

УДК 377.015.3:159.944

DOI 10.32755/sjeducation.2024.02.236

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПСИХОЛОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Торба Наталія Григорівна, кандидатка

психологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри педагогіки, психології та менеджменту,

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

(09100, Україна, Київська обл., м. Біла Церква,

вул. Леваневського, 52/4,

e-mail: torbang@ukr.net)

ORCID: 0000-0001-5187-1111;

Пахомов Ілля Володимирович, старший викладач кафедри

педагогіки, психології та менеджменту,

Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

(09100, Україна, Київська обл., м. Біла Церква,

вул. Леваневського, 52/4,

e-mail: pahomov.ilya@ukr.net)

ORCID: 0000-0002-6101-9384;

Зейналова Таїса Олександрівна,

заступник директора з навчально-виробничої роботи

ДПТНЗ «Дніпровський центр професійної освіти»

(49108, Україна, м. Дніпро, вул. Верещагіна, 103,

e-mail: zeynalovataisa@gmail.com)

Мета статті полягає в аналізі та теоретичному обґрунтуванні психологічних основ розвитку творчих здібностей, експериментальній перевірці та вдосконаленні стратегії розвитку творчих здібностей психологів закладів професійної освіти в контексті їх професійної діяльності.

Методологія. Методи дослідження: анкетування, експеримент; стандартизовані психометричні тести: тест оцінки інтелекту Г. Айзенка; модифікований тест Торренса (АТТА) для оцінки творчого мислення; методика діагностики емпатійних здібностей (В. Бойко); модифікований тест-опитувальник для вимірювання мотивації досягнення А. Мезрабяна.

Результати. В експериментальному дослідженні розвитку творчих здібностей взяли участь 54 практичні психологи закладів професійної освіти м. Дніпропетровської області. Реалізація заходів Стратегії сприяла пози-

тивним змінам у розвитку креативності психологів, що відобразилося в загальній тенденції до зростання всіх показників творчих здібностей, які оцінювалися: середніх показників за методикою АТТА (швидкість, гнучкість, оригінальність, розвиток, точність мислення); емпатійні здібності; зміна частки респондентів від домінуючих мотивів бажання уникнути невдачі до бажання досягти успіху.

Практичні наслідки. Реалізація заходів Стратегії сприяла позитивним змінам у розвитку креативності психологів, що відобразилося в загальній тенденції до зростання всіх показників творчих здібностей, які оцінювалися: середніх показників за методикою АТТА (швидкість, гнучкість, оригінальність, розвиток, точність мислення); емпатійні здібності; зміна частки респондентів від домінуючих мотивів бажання уникнути невдачі до бажання досягти успіху.

Цінність (оригінальність). Цінність дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній апробації в закладах професійної освіти Дніпропетровської області Стратегії розвитку професійної творчості психологів.

Ключові слова: творчі здібності, креативність, психологи, заклади професійної (професійно-технічної) освіти.

PSYCHOLOGICAL PRINCIPLES OF DEVELOPMENT OF CREATIVE SKILLS OF PSYCHOLOGISTS IN VOCATIONAL (VOCATION-TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL ACTIVITY

Torba Natalia, PhD in Psychology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Pedagogy,
Psychology and Management,

*Bila Tserkva Institute of Continuing Professional Education
of the State Institution of Higher Education «University of Education
Management» of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine
(52/4 Levanevskiy Street, Bila Tserkva, Kyiv Region, 09100, Ukraine,
e-mail: torbang@ukr.net)*

ORCID: 0000-0001-5187-1111;

Pakhomov Ilya, Senior lecturer,

Department of Pedagogy, Psychology and Management,
*Byla Tserkva Institute of Continuing Professional Education
of the State Institution of Higher Education «University of Education
Management» of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine*

*(52/4 Levanevskiy Street, Bila Tserkva, Kyiv Region, 09100, Ukraine,
e-mail: pahomov.ilya@ukr.net)*

ORCID: 0000-0002-6101-9384;

Zeinalova Taisa,

Deputy director for educational and production work,
State Vocational and Technical Educational Institution
«Dnipro Center of Vocational Education»
(103 Vereshahina Street, Dnipro, 49108, Ukraine,
e-mail: zeynalovataisa@gmail.com)

The purpose of the article. *The purpose of the article consists in the analysis and theoretical substantiation of the psychological foundations that determine the development of creative abilities, experimental verification and improvement of the strategy for the development of creative abilities of psychologists of professional education institutions in the context of their professional activities.*

Methodology. *The methods used in the research: questionnaires, an experiment; standardized psychometric tests: the test for assessing the intelligence of H. Aisenk; the modified Torrance test (ATTA) for the assessment of creative thinking; the method of diagnosing empathic abilities (V. Boiko); the modified test-questionnaire for measuring achievement motivation by A. Mehrabian.*

Results. *54 practical psychologists of professional education institutions of the Dnipropetrovsk region took part in the experimental study of the development of creative abilities. Implementation of the Strategy's measures contributed to positive changes in the development of creativity of psychologists, which was reflected in the general trend towards the growth of all indicators of creative abilities that were evaluated: average indicators according to the ATTA methodology (speed, flexibility, originality, development, accuracy of thinking); empathic abilities; a change in the share of respondents from the dominant motives of the desire to avoid failure to the desire to achieve success.*

Practical implications. *Implementation of the Strategy's measures contributed to positive changes in the development of creativity of psychologists, which was reflected in the general trend towards the growth of all indicators of creative abilities that were evaluated: average indicators according to the ATTA methodology (speed, flexibility, originality, development, accuracy of thinking); empathic abilities; a change in the share of respondents from the dominant motives of the desire to avoid failure to the desire to achieve success.*

Value (originality). *The value of the research lies in the theoretical substantiation and practical approbation in institutions of professional education of the Dnipropetrovsk region of the Strategy for the development of professional creativity of psychologists.*

Key words: *creative abilities, creativity, psychologists, institutions of professional (vocational and technical) education.*

Постановка проблеми. Ситуація в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) Україні зумовлена стрімкими змінами суспільного життя в умовах війни, тому потребує професіоналів-психологів, які орієнтовані на

виклики сьогодення і швидко, гнучко та творчо підходять до їх продуктивного вирішення з оглядом на майбутнє.

Творчість та творчі здібності психологів ЗП(ПТ)О в умовах війни є критично важливими, оскільки вони дозволяють знаходити нетрадиційні та ефективні методи психологічної підтримки і допомоги людям, що переживають стресові ситуації, травми та інші складнощі. Творчість дозволяє використовувати інноваційні підходи для зниження психологічних наслідків війни, підвищення стійкості та адаптації до стресу, а також для покращення загального благополуччя постраждалих від воєнної агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні українські вчені Г. Балл, І. Біла, В. Бойко, П. Горностаї, В. Клименко, Ю. Машбиць, Є. Мілерян, О. Музика, Л. Міщиха, В. Рибалка, В. Роменець, С. Шандрук продовжують наукові пошуки в проблемі розуміння психологічних засад розвитку творчих здібностей практичних психологів закладів освіти. На важливість розвитку креативності практичних психологів ЗП(ПТ)О вказують: О. Дубовик [1], Д. Романовська [3], О. Сафін та інші [4], Н. Торба [5], С. Шандрук [6] та інші. Про це також вказано у професійному стандарті «Практичний психолог закладу освіти» [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета дослідження полягає в аналізі та теоретичному обґрунтуванні психологічних засад, які визначають розвиток творчих здібностей, експериментальній перевірці та вдосконаленні стратегії розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О у контексті їхньої професійної діяльності.

Відповідно до поставленої мети були визначені завдання дослідження: розробити стратегії розвитку професійної креативності психологів ЗП(ПТ)О, запропонувати конкретні рекомендації щодо їх впровадження, підготувати експериментальний план для перевірки впливу розроблених стратегій на розвиток їх творчих здібностей, здійснити емпіричне дослідження, збираючи дані щодо ефективності використання запропонованих стратегій; проаналізувати та оцінити отримані результати експерименту, визначити вплив розроблених стра-

тегій на розвиток творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О; обґрунтувати практичні кроки для впровадження запропонованих стратегій розвитку творчих здібностей у роботу психологів в ЗП(ПТ)О.

Виклад основного матеріалу. Методи, що використовувались у дослідженні: анкетування для збору інформації щодо методів розвитку креативності психологів ЗП(ПТ)О; експеримент для вивчення результатів впровадження стратегії розвитку творчих здібностей психологів; стандартизовані психометричні тести, спрямовані на оцінку творчих здібностей психологів: тест для оцінки інтелекту Г. Айзенка; модифікований тест Торренса (Abbreviated Torrance Test for Adults (АТТА)) для оцінки креативного мислення; методика діагностики емпатійних здібностей (В. Бойко); модифікований тестопитувальник виміру мотивації досягнення А. Мехрабіана.

В експериментальному дослідженні розвитку творчих здібностей взяли участь 54 практичні психологи ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області.

Під процесом розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О ми розуміємо систематичний та поетапний процес, спрямований на підвищення рівня творчості в їхній професійній діяльності. Він містить у собі різноманітні освітні, тренувальні та самовдосконалювальні заходи, спрямовані на розвиток творчого мислення, уяви, інноваційного підходу до розв'язання проблем, а також використання новаторських методів та технік у психологічній практиці. Цей процес може містити в собі такі етапи, як навчання, практичний досвід, пошук нових ідей, самопізнання, експериментування, рефлексію і взаємодію з колегами та експертами у галузі психології тощо. Він сприяє підвищенню ефективності та професійного розвитку психологів, їхньому успішному виконанню завдань у сфері психологічної допомоги та консультування.

На наш погляд, для повноцінного розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О важливо не лише активізувати пізнавальні процеси, а й звертати увагу на їхню емоційно-особистісну сферу. Це може містити: стимулювання емоційного інтелекту (розвиток уміння розпізнавати, розуміти і керува-

ти власними емоціями, а також емпатії та співпереживання з іншими, що допомагає психологам краще розуміти себе та інших); підтримка особистісного зростання (заохочення самовдосконалення, розвитку особистісних якостей, таких як відкритість до нового досвіду, гнучкість мислення та здатність до самовираження); стимулювання емоційної виразності (розвиток вміння ефективно виражати свої емоції через творчий процес); пошук власної ідентичності (розвиток самосвідомості та розуміння власної ідентичності допомагає психологам знайти свій унікальний підхід до творчого процесу і розвинути власні творчі потенціали); розвиток міжособистісних вмінь (зокрема, вміння співпрацювати з іншими, вирішувати конфлікти та будувати конструктивні стосунки може стимулювати творчість шляхом обміну ідеями та взаємної підтримки).

На етапі констатувального експерименту нами було проведене анкетування, до якого входило 4 розділи (зміни умов роботи, використання творчості в роботі, розвиток творчих здібностей психологів у професійній діяльності та додаткові коментарі).

Воно показало, що серед змін, які найбільше вплинули на роботу психологів ЗП(ПТ)О через війну, основними є: зміна вимог до психологічної підтримки здобувачів освіти та педагогічних працівників (50 %), збільшення психологічних проблем (33 %) та збільшення стресових ситуацій (17 %).

Серед викликів, з якими психологи ЗП(ПТ)О стикаються у своїй роботі в умовах війни, більшість назвали: потребу у підвищенні кваліфікації (40 %), збільшення випадків психологічних проблем (30 %), потребу в нових програмах психологічної підтримки (20 %) та меншу доступність ресурсів з надання психологічної допомоги (10 %).

Щодо нових методів, які респонденти використовують для подолання викликів, що виникають в умовах війни, більшість назвали: впровадження онлайн-консультацій та терапевтичних сесій для зменшення перешкод і підвищення безпеки в переміщенні (33 %), використання технік стрес-менеджменту та релаксації для зниження психологічного навантаження (27 %), розвиток програм самодопомоги та психологічної підтримки на основі групових сесій інтерактивного навчання (23 %).

На запитання «Які позитивні зміни ви помітили в учнівському / педагогічному колективі, які можна пов'язати саме з вашою роботою в умовах війни?» психологи ЗП(ПТ)О вказали такі варіанти: збільшення взаємопідтримки та співпраці серед усіх учасників освітнього процесу (31 %), зростання рівня емпатії та розуміння між учасниками колективу (27 %); розвиток навичок роботи зі стресом та емоційного саморегулювання учасників колективу (21 %).

Щодо шляхів використання творчості у своїй роботі в умовах війни найбільш поширеними серед респондентів були відповіді: розробка індивідуальних та унікальних планів допомоги (53 %), комбінування відомих методик психологічної допомоги (30 %) та розробка нових методик (17 %).

Стосовно шляхів розвитку власних творчих здібностей, психологи ЗП(ПТ)О назвали такі: відвідування майстер-класів, семінарів, вебінарів, онлайн-курсів (30 %), знайомство з психологічною літературою (28 %), розробка власних професійних проєктів (23 %), обговорення ідей з колегами (19 %).

Отже, підсумовуючи результати проведеного анкетування, ми можемо стверджувати, що творчість та творчі здібності посідають важливе місце в роботі психологів ЗП(ПТ)О, вони активно впроваджують творчість у свою роботу, а в умовах війни додають креативні та інноваційні підходи для подолання викликів і надання ефективної психологічної підтримки учням та колегам.

Однак виявлено, що вони відчують нестачу часу для занять та експериментів у цій сфері. Це важлива проблема, оскільки творчий підхід до роботи може сприяти вдосконаленню професійної практики, розвитку нових методик і підходів у розв'язанні психологічних проблем. Недостатній час для творчих занять може обмежувати можливості психологів у впровадженні інновацій, а також у підтримці психологічного клімату в закладі освіти. Виявлені переживання стресу та надмірне навантаження можуть серйозно пригнічувати творчий потенціал психологів. Ці фактори не лише обмежують можливість для творчої роботи, а й загрожують загальному благополуччю та ефективності їх професійної діяльності, що своєю чергою може вплинути і на ефективність роботи ЗП(ПТ)О в цілому.

Анкетування також показало, що в колективі ЗП(ПТ)О розуміють важливість ефективної роботи психологічної служби, визнають важливість ролі психологів та надають їм достатню підтримку у їхній професійній діяльності. Ця підтримка передбачає надання необхідних ресурсів для стимулювання професійного розвитку та сприяння творчому самовираженню.

Оцінка інтелекту відповідно до тесту інтелекту Г. Айзенка показала досить високий рівень інтелекту досліджуваних (від 111 до 124 балів, середній показник – 118 балів).

Модифікований тест Торренса (Abbreviated Torrance Test for Adults (АТТА)) показав досить високий рівень творчих здібностей досліджуваних: за усіма шкалами показники коливалися від 50 до 70 балів (середній показник за шкалою «Швидкість мислення» становив 61 бал, «Гнучкість мислення» – 60 балів, «Оригінальність мислення» – 59 балів, «Потужність уяви» – 61 бал, «Гочність мислення» – 58 балів).

Діагностика рівня емпатійних здібностей (тест В. Бойко) показав у досліджуваних середній рівень емпатії (24–29 балів, середній показник 27 балів). Це свідчить про їхню схожість у здатності до співпереживання проблем інших людей, а також може вказувати на відносно збалансований підхід до професійної допомоги та взаємодій. На нашу думку, це є позитивним показником, оскільки середній рівень емпатії свідчить про здатність до емпатійних реакцій, не децю завищених і не децю занижених, але водночас відкриває можливості для подальшого розвитку цієї якості через тренування та розвиток творчих здібностей.

Дослідження за методикою А. Меграбяна виявили у всіх досліджуваних переважання мотиву уникнення невдачі (97–157 балів, середній показник 127 балів). Це може вказувати на те, що вони намагаються уникати ризиків і можливих негативних наслідків у своїй роботі. Можливо, це пов'язано з переживанням стресу в умовах війни, що вимагає від них постійної уваги до можливих ризиків.

З отриманих результатів можна зробити висновок, що досліджувані психологи ЗП(ПТ)О мають високий рівень інтелекту та творчих здібностей, що свідчить про їхню здатність до ефективної роботи у сфері надання психологічної допомоги.

Однак середній рівень емпатійних здібностей та високий рівень мотиву уникнення невдачі вказують на те, що є певні аспекти, над якими варто працювати.

У ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області в планах роботи психологів заплановано такі види роботи, як постійне підвищення професійного рівня (самоосвіта, інноваційна діяльність), підвищення професійної компетентності та розробка індивідуального плану професійного розвитку. Вони активно займаються самовдосконаленням, відвідують майстер-класи, лекції, семінари з творчого розвитку та беруть участь у спеціальних курсах або онлайн-навчанні з цієї теми. Вони також вказують на важливість читання літератури з творчого мислення та інновацій, а також регулярно виділяють час для власних творчих проєктів. З іншого боку, відсутність чіткої програми розвитку творчих здібностей, системи їх моніторингу та оцінки не дає змогу об'єктивно виявляти сфери, де можуть знадобитися додаткові навчальні програми або тренінги, щоб розширити знання та навички у цій галузі. Тому важливо у ЗП(ПТ)О мати розроблену програму та/або стратегію, яка б дозволяла відстежувати та оцінювати прогрес у розвитку творчості та забезпечувати необхідні інструменти і ресурси для цього процесу.

Тому в ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області була створена та апробована Стратегія розвитку професійної креативності психологів, мета якої – забезпечення ефективного розвитку творчих здібностей психологів закладу в умовах війни та повоєнного відновлення шляхом професійного розвитку та самовдосконалення на основі надання для цього необхідних ресурсів і підтримки; сприяння їх творчому самовираженню; активного впровадження інноваційних підходів та методик роботи; залучення до співпраці з іншими фахівцями для досягнення загальної мети забезпечення позитивного психологічного середовища.

Завдання Стратегії: розробка і впровадження програм професійного розвитку для психологів, спрямованих на підвищення їхніх творчих здібностей та компетентності; організація та проведення майстер-класів, семінарів та тренінгів з психології та інноваційних методик роботи; створення умов

для творчого самовираження психологів через реалізацію їхніх ідей та проєктів у роботі зі студентами та персоналом; забезпечення доступу до актуальних наукових джерел і інформаційних ресурсів для стимулювання творчого мислення; підтримка співпраці з іншими спеціалістами та фахівцями для обміну досвідом і впровадження передових практик у роботі; запровадження системи моніторингу та оцінки результативності стратегії для постійного вдосконалення роботи з розвитку творчих здібностей психологів.

Стратегічні альтернативи щодо розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області у процесі їх професійної діяльності на найближчі 3–5 років: розширення програм професійного розвитку: введення нових курсів та тренінгів з розвитку творчих здібностей, а також інноваційних методик роботи; створення творчого простору: розвиток спеціальних майданчиків, студій і лабораторій для творчого самовираження та експериментів; партнерство з іншими освітніми установами: співпраця з іншими навчальними закладами для обміну досвідом та реалізації спільних проєктів з розвитку творчості; впровадження індивідуальних і групових проєктів: стимулювання психологів до створення та реалізації власних творчих ініціатив, які спрямовані на покращення якості психологічної підтримки в умовах війни та повоєнного відновлення; організація творчих майстерень та робочих груп: забезпечення психологів можливістю регулярного обговорення творчих ідей, спільного пошуку рішень та взаємної підтримки; використання технологій: інтеграція сучасних технологій у процес навчання та психологічної підтримки, в тому числі впровадження віртуальних інструментів для творчої роботи; залучення зовнішніх експертів: співпраця з провідними фахівцями та консультантами з психології для організації майстер-класів, лекцій та тренінгів з розвитку творчих здібностей.

Оцінка та коригування реалізації Стратегії: систематичний аналіз прогресу у впровадженні Стратегії, включно зі збором та аналізом даних щодо участі психологів у творчих заходах, розвитку їхніх здібностей, компетенцій та задоволеності від процесу; забезпеченням відкритої комунікації з психологами

для збору їхніх думок, відгуків та пропозицій щодо реалізації стратегії; аналізом результатів оцінки і моніторингу розвитку творчих здібностей для ідентифікації успішних аспектів та проблемних пунктів стратегії, що потребують корекції або уточнення; забезпечення психологів підтримкою і мотивацією для активної участі в реалізації стратегії, включно з винагородами та визнанням за досягнення.

З метою втілення Стратегії з психологами ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області було проведено: тренінг розвитку мотивації досягнення; психологічний практикум з розв'язання практичних психологічних проблем; тренінг емпатійного розуміння; сесію пісочної терапії.

Після проведення зазначених заходів для оцінювання ефективності впровадження Стратегії розвитку професійної креативності психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області було здійснено повторне оцінювання їх творчих здібностей.

Порівняльний аналіз творчих здібностей за методикою АТТА до та після впровадження Стратегії показав, що всі показники виявили тенденцію до зростання: швидкість мислення – з 57,0 до 61,4 бали, гнучкість мислення – з 60,3 до 61,3 бали, оригінальність мислення – з 57,5 до 59,8 балів, розробленість – з 62,3 до 63,3 бали, точність мислення – з 58,3 до 62,0 балів. Згідно з критерієм Колмогорова-Смірнова, розподіл показників за методикою АТТА є нормальним, тому для оцінки значущості відмінностей між ними ми використовували параметричний t-критерій Стьюдента. Значення цього критерію показало наявність значущих відмінностей за більшістю шкал (швидкість, оригінальність, точність мислення), що свідчить про ефективність застосування Стратегії в напрямку розвитку креативності психологів ЗП(ПТ)О.

Діагностика емпатійних здібностей за методикою В. Бойко після впровадження Стратегії показала, що якщо до проведення заходів рівень емпатії усіх респондентів був середній (27 балів), то після проведених заходів 33 % респондентів показали високий рівень емпатійних здібностей (середній бал 30). Значення t-критерій Стьюдента також свідчить про наявність

значущих відмінностей рівня емпатійних здібностей до та після заходів Стратегії, що також свідчить про її ефективність.

Визначення домінантних мотивів респондентів до та після впровадження Стратегії свідчить про те, що на етапі констатувального експерименту всі вони мали домінантний мотив «Прагнення уникнення невдачі» (середній бал 130), тоді як на етапі формувального експерименту 25 % респондентів змінили його на «Прагнення досягнення успіхів» (середній бал виріс до 145). Значення *t*-критерію Стьюдента також показало наявність значущих відмінностей за домінантним мотивом до та після заходів Стратегії, що свідчить про її ефективність.

Таким чином, після впровадження Стратегії розвитку професійної креативності психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області були отримані такі результати: заходи, спрямовані на розвиток творчих здібностей, позитивно вплинули на їх професійну діяльність; підвищилася їх активність та креативність у роботі з учасниками освітнього процесу; покращилася їх здатність до емпатії та розуміння потреб клієнтів; відбулося збільшення впевненості у власних здібностях; покращилася спроможність вирішувати творчі завдання та долати творчі бар'єри.

Застосування Стратегії показало найкращі форми роботи, які можна використовувати для розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О: групові тренінги та майстер-класи з практичними вправами для стимулювання творчого мислення; індивідуальні консультації та наставництво для виявлення та розвитку індивідуальних здібностей та потенціалу; проведення творчих проєктів або досліджень, що вимагають незвичайних підходів та рішень; міжнародна співпраця з колегами з країн, де відбувались воєнні конфлікти.

Найефективнішими методами формування творчості психологів ЗП(ПТ)О є: застосування методів дизайн-мислення для генерації ідей та пошуку інноваційних рішень, використання методів аналізу та розв'язання проблем для тренування творчого мислення та пошуку альтернативних шляхів розв'язання завдань, залучення до роботи над творчими завданнями зовнішніх стимулів, таких як музика, мистецтво або ігри.

Для досягнення цілей Стратегії доцільно застосовувати такі засоби та технології: використання спеціалізованих програм і інструментів для стимулювання креативності, наприклад, онлайн-платформ для генерації ідей або об'єднувальні робочі середовища; впровадження інтерактивних технологій, таких як мобільні застосунки для медитації та релаксації; системи відстеження фізіологічних показників для моніторингу рівня стресу, активності та сну; віртуальна реальність для створення імерсивних середовищ, для залучення до творчого процесу.

З метою творчого розвитку психологів ЗП(ПТ)О доцільно застосовувати такі методи стимулювання та мотивації: створення сприятливого середовища, де психологи почуваються вільно для вираження своєї творчості та висловлення нетрадиційних ідей; зменшення формалізованої і рутинної роботи, щоб звільнити місце для творчості; винагородження за інноваційні рішення та результативну творчу діяльність; заохочення співпраці та обміну ідеями між психологами для створення стимулювального та продуктивного робочого середовища.

Висновки. Проведене нами опитування психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області показало, що в умовах війни творчість стає необхідністю, а творчі здібності відіграють критичну роль у роботі психологів; розвиток творчих здібностей стає одним з ключових пріоритетів підвищення професійного рівня, розвитку професійних компетентностей та самовдосконалення.

Психодіагностика творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області показало високий рівень інтелекту та творчих здібностей респондентів, середній рівень емпатійних здібностей та високий рівень мотиву уникнення невдачі.

З метою їх розвитку у ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області була розроблена та впроваджена Стратегія професійної креативності психологів, мета якої забезпечення ефективного розвитку творчих здібностей психологів у в умовах війни та повоєнного відновлення на найближчі 3–5 років шляхом професійного розвитку і самовдосконалення на основі надання для цього необхідних ресурсів та підтримки; сприяння творчому самовираженню психологів; активного впровадження

інноваційних підходів та методик роботи; залучення до співпраці з іншими фахівцями.

Проведення заходів Стратегії сприяло позитивним змінам у розвитку креативності психологів ЗП(ПТ)О Дніпропетровської області, що відобразилося у загальній тенденції до зростання всіх показників творчих здібностей, які оцінювались: середніх показників за методикою АТТА (швидкості, гнучкості, оригінальності, розробленості, точності мислення); емпатійних здібностей; зміна у частини респондентів домінуючих мотивів прагнення уникати невдачі на прагнення досягання успіхів. Розроблено узагальнені практичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей психологів ЗП(ПТ)О у процесі їх професійної діяльності.

Подальші дослідження. Перспективою подальших досліджень розвитку креативності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О може бути створення відповідної Стратегії не тільки для психологів, а й для інших категорій педагогічних працівників ЗП(ПТ)О: соціальних педагогів, викладачів та майстрів виробничого навчання.

Список використаних джерел

1. Дубовик О. М. Особливості професійно орієнтованих особистісних якостей майбутнього психолога спеціальних закладів освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук. 19.00.08. Київ, 2015. 22 с.
2. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» : наказ Міністерства економіки від 24.11.2020 № 2425.
3. Романовська Д. Д. Формування особистісних стратегій діяльності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. психол. наук. 19.00.07. Київ, 2013. 22 с.
4. Сафін О. Д., Гуртовенко Н. В., Діхтяренко С. Ю. Формування творчої особистості вчителя, студента, учня: психологічний курс : колективна монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 383 с.
5. Торба Н. Г. Психологічні аспекти творчого підходу в роботі педагога сучасної професійної школи : навчально-методичний посібник. Біла Церква : БІНПО УМО, 2021. 111 с.
6. Шандрок С. К. Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів : автореф. дис. ... д-ра психол. наук. 19.00.07. Тернопіль, 2015. 32 с.

References

1. Dubovik, O. (2015), *Peculiarities of professionally oriented personal qualities of the future psychologist of special educational institutions* : Author's thesis, Kyiv.
2. Ukraine (2020), *On the Approval of the Professional Standard "Practical Psychologist of an Educational Institution"* : order of the Ministry of Economy of Ukraine, Kyiv.
3. Romanovska, D. (2013), *Formation of personal strategies of future psychologists in the process of professional training* : Author's thesis, Kyiv.
4. Safin, O., Hurtovenko, N. and Dikhtiarenko, S. (2021), *Formation of the creative personality of a teacher, student, student* : psychological discourse, Uman.
5. Torba, N. (2021), *Psychological aspects of the creative approach in the work of a teacher of a modern vocational school* : educational and methodological manual, Bila Tserkva Institute of Continuing Professional Education, Bila Tserkva.
6. Shandruk, S. (2015), *Psychological foundations of the development of professional creative abilities of future practical psychologists* : Author's thesis, Ternopil.